

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Posudek na dizertační práci

Mgr. Jakuba Žytka, M. Phil.

Iatromathematika v raně novověkém lékařském diskurzu: české země do r. 1620

Ve své obsáhlé dizertační práci (330 stran) si J. Žytek klade za cíl objasnit postavení iatromathematiky v středověkém a raně novověkém lékařství (do roku 1620) a na základě interpretace vybraných pramenů představit podobu astrologické medicíny v raně novověkém diskurzu českých zemí.

Práce je velmi přehledně strukturovaná, obsahuje celkem sedm kapitol a závěr. Prvních pět kapitol je teoretickým vstupem do dané problematiky. V kapitole první a druhé formuluje autor záměr své práce a metodologii, zamýšlí se nad aktuálními otázkami historie medicíny, přičemž vymezuje své pojetí historie lékařství v podobě tří tezí. Cíl historika lékařství spatřuje v rekonstrukci lékařského vědění dané doby na základě „rekonstrukce světa medicínkohistorických textů v kontrastu k moderní medicínské zkušenosti“ pomocí narace. (s. 26-29). Kapitola třetí přináší na základě sekundární literatury ucelený pohled na vývoj astrologie od jejích počátků přes astrologické a astromedicínské koncepty řecké a římské až po pojetí astrologie a iatromathematiky v období raného, vrcholného a pozdního středověku. Ve čtvrté kapitole se autor věnuje středověké astrologické medicíně v českých zemích: všímá si odkazů na vztah mezi nebeským děním (makrokosmem) a lidským organismem (mikrokosmem) v známých českých kronikách, v regiminech sanitatis 14. století i v dílech významných lékařů spojených s pražskou univerzitou. Pozornost je zaměřena i na zastoupení iatromathematiky v textech určených širšímu okruhu čtenářů, kteří nevládli latinou: v *Hvězdářství krále Jana* a ve spise, který editorka A. Černá označila jako *Staročeské knihy lékařské*. Do páté kapitole zařadil autor pohled na vývoj evropských raně novověkých astromedicínských konceptů (od počátku 15. do počátku 17. století), m.j. zde předkládá charakteristiku typických textových druhů zaměřených na prevenci nemoci a terapii. Rozsáhlé teoretické pojednání o historickém rámci a tradicích iatromatematiky končí u Paracelsa. Autor zdůrazňuje, že přes Paracelsovo nové pojetí medicíny v něm iatromathematické prvky hrály neméně významnou roli jako u jeho předchůdců.

Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Katedra germanistiky

Reální 5 / 701 03 / Ostrava / Česká republika

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Je třeba vyzvednout, že i když tyto úvodní kapitoly vycházejí z odborné literatury, nejde jen o pouhé přebírání informací, ale je zde patrná snaha autora o vlastní interpretaci předkládaných tezí, viz např. jeho polemika s výkladem dopisu Jana z Jenštejna, který předložil historik Martin Nodl. Se závěrem, který vyvodil J. Žytek (s. 74), nemohu než souhlasit: nejen u Jana z Jenštejna, ale i v pracích jiných autorů se objevuje zdůraznění znalosti místa, se kterým je pacient spjat, jako jednoho z důležitých faktorů ovlivňujících úspěšnou léčbu. Vzhledem ke skutečnosti, že v české literatuře zatím téma iatromathematiky nebylo přehledově zpracováno, poskytuje práce J. Žytky čtenáři odborně zpracovaný vhled do dané problematiky. K recepci celé řady uvedených informací významně přispívají i tabulky, která autor zařadil do závěru kapitoly třetí a čtvrté a za dílčí úseky kapitoly páté.

Stěžejní část práce najdeme v kapitole šesté a sedmé. Zde je předložena obsahová analýza celé řady děl, v nichž se objevují různé aspekty iatromathematické nauky. Kapitola šestá je věnována autorům na počátku novověku, v kapitole sedmé jsou analyzovány prameny od 2. poloviny 16. století. Nejstarší zkoumaný text pochází z roku 1491, nejmladší z roku 1619. Diachronní přístup, který autor zvolil, mu umožnil sledovat začlenění iatromathematických prvků do lékařského diskurzu v průběhu víc než jednoho staletí, přičemž se ukázalo, že i v prvních desetiletích 17. století měla iatromathematická nauka pro činnost lékaře nezpochybnitelný význam.

Pro analýzu autor velmi vhodně zvolil různé druhy textů, takže se mu podařilo pokrýt značnou část široké škály textových druhů, v nichž iatromathematika našla své uplatnění: Analyzovány byly minuce a pranostiky, traktáty o moru, návody k pouštění žilou, regimina sanitatis, kalendáře, měsíční rady i básně, v nichž byly tematizovány nebeské úkazy. Jedná se o texty jak v češtině, tak v latině (autor zde uvádí svůj překlad), přičemž jsou pro srovnání někdy uváděny i texty zahraniční provenience.

Rozbory odhalují návaznost textů domácích na tradici sahající od antiky po středověk a provázanost produkce české s produkcí v jiných zemích Evropy. Zajímavé z tohoto pohledu je např. zastoupení astromedicínských aspektů v nauce o čtyřech ročních obdobích, obsažené v *Gruntovním a dokonalém regimentu* Jana Koppa (vydán česky 1536). Zde je třeba podotknout, že nejen doboví lékaři – na rozdíl od Koppa – kladli důraz na empirický přístup ke skutečnosti.

Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Katedra germanistiky

Reální 5 / 701 03 / Ostrava / Česká republika

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Např. v 'Secretum secretorum' latinském překladu (13. stol.) arabské encyklopedie z 10. stol. jsou sice roční období časově vymezena vstupem Slunce do jednotlivých znamení, dále jsou ale popisovány změny v přírodě a astrální vlivy nejsou již zmiňovány. Tematizaci astrálních vlivů nenajdeme ani v německých regimínech 15. století.

Je třeba zmínit, že analýzy přinesly také obohacující dílčí zjištění nesouvisející přímo s astromedicínskou tematikou. Např. na s. 219 upozorňuje J. Žytek na odkaz na Paracelsa, který se objevuje ve spisu o moru Jana Vočehovského vydaném v roce 1552. Tento odkaz posunuje datum zmínky o Paracelsovi v české tištěné literatuře o 35 let zpět, neboť dosud byla udávána jako první zmínka Rantzauův spis z r. 1587.

Celkově je možno konstatovat, že se jedná o zdařilou práci názorně dokumentující, že iatromathematika byla nedílnou součástí raně novověkého lékařského diskurzu.

Práce je psána kultivovaným jazykem, někdy metaforickým, místy archaizujícím, celkově ale jazykem velmi čtivým.

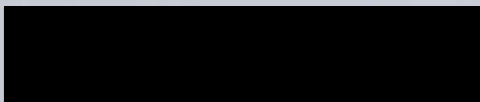
Autor sice není graduovaný historik, nýbrž filolog, ale je třeba podotknout, že při zpracovávání a interpretaci historických lékařských textů je právě filologické vzdělání velkou výhodou. Navíc J. Žytek ve své práci prokázal, že se seznámil nejen s odbornou literaturou k dějinám lékařství české provenience, ale prostudoval i celou řadu prací zahraničních autorů. Jediné, čeho lze litovat, je, že autor nevyužil více svých lingvistických kompetencí a nevěnoval se rozboru jazyka (např. odborné iatromathematické terminologie). Vzhledem k rozsahu současné dizertační práce je to ale spíše námět pro další výzkum a práci s danými prameny.

Závěr:

Předložená dizertační práce představuje významný příspěvek k poznání postavení iatromathematiky v raně novověkém lékařském diskurzu českých zemí. Po stránce obsahové, jazykové i formální splňuje všechny nároky kladené na dizertační práce.

Z uvedených důvodů **doporučuji předloženou práci k obhajobě.**

V Ostravě dne 12.12.2021

 /
prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.

Filozofická fakulta Ostravské univerzity
Katedra germanistiky
Reální 5 / 701 03 / Ostrava / Česká republika